

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Eerstgeboorterecht - geen handeltje

(Genesis 25:27-34)

Een eerstgeboren zoon - en wie heeft dat in eigen hand? - had oudtijds de oudste en de meeste rechten. Onder Israël is dat „wettelijk” vastgelegd (Deut. 21:17).

Zelfs wat (later) wettelijk is vastgelegd, blijkt geen automatisme, laat staan een wet van Meden en Perzen te zijn (Gen. 49:3, 4). Waarom ook?

Daarmee zijn we terug in de tenten van Izaäk en Rebekka. Na twintig jaar wachten, hopen en bidden is daar een tweeling geboren. De eerstgeborene heet Ezau (de harige); de jongste had zijn broer bij de hiel vast: daarom heet hij Jacob. En toen?

„Toen de jongens opgroeiden, werd Ezau een man, ervaren in de jacht, een man van het veld, maar Jacob was een huiselijk man, die in tenten woonde.” (NV).

„De jongens werden groot en Ezau werd een ervaren jager, die het liefst in het open veld rondzwierf. Maar Jacob hield van een geregeld leven, hij bleef bij de tenten.” (GNV).

„Als nu deze jongeren groot werden, werd Ezau een man, verstandig op de jacht, een veldman, maar Jacob werd een oprecht man, wonende in tenten” (St.V.).

Wat is typerend?

Je ziet hoe een vertaling, met wat we erbij fantaseren, het beeld beïnvloed. Ezau wordt de ruige, harige, sterke jager: een gevaarlijk beroep, dat spreekt tot de verbeelding en wekt sympathie. Maar Jacob is een huiselijk, rustig man (CV en WV) die houdt van een geregeld leven: een huismus (huisman bijna!), die bij moeders pappot zit en geen risico's neemt - en vergelijken bij zijn grote broer ongetwijfeld een miezerig, min, zwak

DOOR
E. R. POSTMA
EINDHOVEN

kereltje. En te vertrouwen is hij ook niet. . . .

We moesten onze beeldvorming maar herzien.

Medisch is allang uitgemaakt, dat harig dan wel glad niets te maken heeft met lichaamskracht. Een jager schijnt een riskant beroep te hebben, maar denkkelijk kwam hij thuis met. . . . vogels en gazellen. U ziet Izaäk toch geen leeuwe- of berebout verorberen - die man die zich laat bedriegen met het vlees van een paar geitebokjes (27:9 v.v.)?

En wat is meer riskant: een jager die wild probeert te vangen of een herder (dat was Jacob) die desnoods met zijn blote handen de kudde moet verdedigen tegen rovers en wilde dieren? Een herder heeft bij wijze van spreken het lokaas altijd bij zich. . . . Uiteraard zijn voor een herder (Izaäk was rijk en had veel vee, vgl. 26:12-14) de tenten de dagelijkse „thuishaven”.

Een deel van de verwarring is te herleiden tot de vertaling van het hebreeuwse woord „tām”. De St.V. leest „oprecht”, maar erg oprecht lijkt Jacob nu ook weer niet, gezien zijn bedriegen van Izaäk. Weergaven als rustig, van geregeld leven, huiselijk suggereren een tegenstelling tot Ezau's zwervend jagersbestaan. Maar het woord is in Gods mond karakteristiek voor. . . .

Job (1:8; 2:3) en geeft geen psychologische maar een religieuze kwalificatie. Het hebreeuwse woord betekent in feite **ongecompliceerd**, en dat „gaat in de richting van het ongedeelde hart: niet verstrooid naar alle kanten, niet beheerst door allerlei (tegenstrijdige, P.) motieven. . . . resoluut. . . . consequent” (B. Holwerda, a.w. pag. 40). Het tegendeel van wat Jacobus typeert met „innerlijk verdeeld, ongestadig op al zijn wegen” (Jac. 1:5-8).

Wat geeft de doorslag?

De beide jongens moeten van hun ouders Gods „voornemen” vernomen hebben. Jacob blijkt dat serieus te nemen. De manier waarop hij de Godsspraak denkt te verwelkomen is kwalijk. Maar zijn hart is ongedeeld als het gaat om de vraag of je Gods beloften serieus kunt nemen. Jacob is „innerlijk strak geconcentreerd op de belofte, Ezau is innerlijk gebroken. . . .” (ib.) Zijn huwelijk met twee Hethietische vrouwen ligt in het verlengde (26:34 v.).

God „roept” door zijn Woord. Wat is de reactie? Hoor: Ezau komt uitgehongerd van de jacht thuis, ziet de linzensoep en wil maar één ding: alles naar binnen schrokken. Hij is geconcentreerd op. . . . eten. Jacob legt het eerstgeboorterecht op tafel - wil sjacheren. Ezau verraadt zijn instelling: wat koop ik daarvoor? ik ga toch sterven. . . . En wat heb je dan aan een belofte? Hij ziet er geen brood in of liever niet meer dan een schaal soep en een stuk brood. Jacob kan 't bijna van hem cadeau krijgen. Maar Jacob wil dat wel even goed vastgelegd zien: zweer mij eerst - roep God als getuige aan. En na die transactie. . . . laat de verteller ons iets van het „schrokken” horen: hij at, dronk, stond op, ging weg, verachtte het eerstgeboorterecht. . . .

Wie geeft de doorslag?

Jacob **schijnt** nu het beloofde recht in handen te hebben, maar met wat God belooft valt niet te sjacheren. „Jacob heeft het recht niet verkregen, juist omdat hij (het? P.) uit de verkiezing is,

Inhoud

- 33 Ds E. R. Postma,
Eerstgeboorterecht —
geen handeltje
- 34 Ds C. P. Plooy,
Herinneringen (slot)
- 35 Drs A. Keizer,
De betekenis van de re-
formatorische beweging
van de jaren '30 voor het
geref. leven (2)
- 36 Dr L. van Klinken,
Vrede in de maatschappij
- 36 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 38 P. C. van Wijk,
Terloops. . . .
- 39 Drs O. Mooiweer,
Persschouw
- 40 Drs O. Mooiweer,
Boekbespreking

uit de roepende en niet dank zij zijn eigen gesjacher. . . . Ezau heeft zijn rechten verspeeld, zónder dat Jacob echter iets heeft bereikt. Het eerstgeboorterecht is dus nu bij God vacant. . . . De beslissing in deze strijd komt niet voort uit de strijd tussen vlees en bloed, tussen geweld en list, maar uit de verkiezing” (a.w. pag. 49 v.). Dat blijkt later. Wanneer krijgt Jacob metterdaad wat God beloofde? Wanneer hij eerst terug is naar af (Paddan-Aram; bij Laban) en wanneer God hem „aan de heup geslagen heeft” (32:22-32). Dus wanneer hij zichtbaar en „naar het vlees” (lichamelijk) de **mindere** is. Gods kracht wordt in zwakheid volbracht. En dan gaat het a.h.w. geruisloos (36:6, 7). De aanvangen der kerk zijn leerzaam - ook voor de voortgang. Waardoor ontstaat en bestaat de kerk op aarde? Door de kracht van het Woord, het Woord van Hem die roept zonder aanzien des persoons. En niet door wat mensen vermogen, dus niet door de „werken”. De weg van de kerk is de weg van „Gods onverdroten heilswil”.

Herinneringen (slot)

Wat ik me uit mijn Heemstedse jaren vooral herinner betreft de algemene kerkelijke situatie, die zo totaal anders was dan in Driessum. Woonden we dáár tussen orthodox-gereformeerde dorpsgenoten in, – daar was hier geen sprake van. Links en rechts, achter en voor roomse burens. En een huis verder de voorganger van de Mormonen in Haarlem. Met hem hebben we een avond uitvoerig gediscussieerd, en ik vergeet nooit dat hij aan het eind zei: een mooie avond brainwork, dominee. Met onze roomse burens konden we beter opschieten. Toch trof ons vaak een vreemd „gat” in hun geloofskennis. Bij een condoleantiebezoek spraken we over „sterven... en daarna”. Zij spraken veel over „hemelen”, maar van de „wederopstanding des vleses” hadden ze geen notie, hoewel die woorden toch ook in hun Credo staan; het deed hen niets en ze deden er niets mee. Maar zou dat onder ons altijd zoveel beter zijn?

We maakten in Heemstede wel een bijzondere tijd mee, de tijd van het tweede Vaticaanse Concilie. Dat ging als een schok door het roomse leven heen. In Haarlem werden in die tijd maandelijkse bijeenkomsten gehouden van roomse en protestante theologen, waar prominente sprekers uit beide „kampen” het woord voerden over essentiële zaken als het ambt, Schrift en Traditie, sacramenten enz. Ik herinner me een middag, dat een roomse spreker nogal modern uit de hoek kwam over de Bijbel. Bij de discussie kreeg hij zo weinig tegenspraak, dat ik toen maar zelf de stoute schoenen aantrok. In de pauze kwam er een oud pastoor die naar me toe om me te bedanken. Hij sprak zijn grote zorg uit over de toekomst van zijn kerk.

In diezelfde tijd nam ik deel aan een interkerkelijke bijbelkring in Heemstede. Hoe hongerig wierpen de roomse „leken” zich op de Bijbel, die hen zo lang was onthouden! Toch verbaasde me af en toe hun bijbelkennis, die ze dankten aan het dagelijks gebruik van hun Missaal. In de roomse liturgie zijn immers heel wat bijbelteksten verwerkt. Zo zie je maar weer: „Gods Woord is niet gebonden” (2 Tim. 2:9): Periodiek kwamen ook de roomse en protestantse geestelijke heren samen in de bovenzaal van het herv. jeugdhuis. Openhartig werd daar over van alles en nog wat gesproken. Wat was er in dit opzicht veel veranderd sinds ik in Uithuizen dergelijke samenkomsten meemaakte. Daar zag je nooit de pastoor bij. Alleen de bijzonder sympathieke kapelaan. Op zekere dag moest hij de inleiding van het onderwerp verzorgen. Hij deed dat keurig, hoewel wel wat nerveus. Na de koffiepauze volgde altijd de discussie. Maar hij stond op en zei: het spijt mij, heren, maar ik moet nu heengaan, ik kan helaas aan de bespreking niet

DOOR
C. P. PLOOY
EDE

deelnemen. – Wij begrepen er niets van! Maar één van ons begreep het wel. En die ene was een nieuweling, hij was die morgen aan ons voorgesteld, maar zijn naam zei óns niets, maar de kapelaan des te meer, want het was een echt-roomse naam, ik geloof zoiets als Stokman. Direct begreep de kapelaan, dat hij een afvallige voor zich had. Zovaak kwam het toen nog niet voor, dat een priester met zijn kerk brak en predikant werd. Die paar namen had hij wel in zijn hoofd. Intussen was ons nog niet duidelijk waarom de kapelaan vertrokken was. Maar ook dat kon onze collega ons uitleggen: van hoger hand was het de kapelaan wel toegestaan met protestanten te spreken over religieuze zaken, maar het was hem verboden met afvallige geestelijken te discussiëren. Nu, we hadden er weer wat bijgeleerd en temeer vond ik de halstarrige weigering van de vrijgemaakten om met de synodalen samen te spreken typisch rooms.

Onze ex-roomse collega kwam nadien niet meer, maar de kapelaan deed weer mee, na zijn excuus aangeboden te hebben voor zijn vreemde gedrag.

Ja, in Heemstede was er grote openheid... totdat bekend werd, dat de R.K. Kerk prinses Irene „overgedoopt” had. Dat was een klap in het gezicht van de Herv. Kerk! Want daarmee gaf de R.K. Kerk openlijk te kennen, dat zij de doop van de Herv. Kerk niet erkende. (Dit standpunt t.a.v. de doop in „valse kerken” kwam in die tijd ook wel onder vrijgemaakten

voor.) Ik vergeet nooit de spanning in de zaal toen de hervormde collega's daar al waren en staande voor het raam de roomse heren zagen aankomen: ze stonden te tandenknarsen van woede! Ik heb nooit begrepen, dat daarna het gewone agenda werd afgewerkt en niet meteen die brandende kwestie werd aangesneden. Oecumene wordt zo makkelijk een dekmantel voor de wezenlijke verschillen.

Een leuker herinnering: onder de inspirerende leiding van de onlangs overleden ds G. Lamens was er in de Geref. Kerk van Heemstede een liturgische vernieuwing op gang gekomen. Met kaarsen en gewaden en kleden in de kleuren van het kerkelijk jaar. In die tijd nog een schokkende ontwikkeling. Toen dat een keer ter sprake kwam in onze kring van „geestelijken” bood een kapelaan aan de gereformeerden aan wat zij op de zolder van de pastorie hadden liggen, allerlei spul dat in de roomse eredienst afgeschaft was, maar nu misschien wel door de gereformeerden gebruikt kon worden! Liturgisch boompje verwisselen!

Ik heb al verteld, hoe intensief vele roomsen aan bijbelstudie begonnen. Bij wijze van tegenstelling en als afsluiting van deze serie nog een tweetal herinneringen aan een heel andere manier van Schriftgebruik.

Toen ik een keer door een mooie roomse kerk dwaalde stuitte ik op twee beelden, van Maria en Jozef. Onder die beelden was een bijbeltekst gebeiteld. Ik weet niet meer wat er onder Maria stond, maar vergeet nooit de tekst, die onder Jozef stond: „Ite ad Josephum” (Gen. 41:55), gaat tot Jozef. Dat woord over de zoon van vader Jacob werd daar zomaar even toegepast op de man van Maria! Je reinste boerenbedrog! En alleen maar vol te houden zolang het kerkvolk nog van de Bijbel verstockt bleef.

Mijn tweede herinnering gaat terug naar een treinreis, kort na de bevrijding. Een lange, saaie reis, waarbij je wel een praatje met de medereiziger wilt aanknopen. En dat was in mijn geval een kapelaan, toen nog kenbaar aan zijn kleding.

Hoe we er zo op kwamen weet ik niet, maar ineens ging het over de vraag of Jozef en Maria ooit echte huwelijksgemeenschap hebben gehad. Ik wist wel, dat de roomsen dat ontkenden, maar ik wist ook dat het evangelie spreekt over broeders en zusters van Jezus. De kapelaan vertelde me, dat je dat „broeders en zusters” ook kon verta-

len als „neven en nichten”. Maar hij had een nog veel sterker argument, althans in eigen oog. Heeft Maria niet zelf tegen Gabriël gezegd: hoe kan ik een kind krijgen, daar ik geen omgang heb met een man? (Luk. 1:34). Ik moet hem toen wat dom hebben aangekeken, want ik begreep er niets van dat dát nu een argument kon zijn, dat Maria later geen omgang met Jozef kan gehad hebben. Maar hij zou me dat wel even uitleggen.

Als u mij een sigaar aan zou bieden, zo zei hij, dan zou ik u antwoorden: nee, dank u, want ik rook niet. U begrijpt dan direct, dat ik niet bedoel: ik rook momenteel niet, want dat ziet u ook wel en daarom bood u mij wat te roken aan. – neen, maar ik bedoel u dan duidelijk te maken, dat ik nóóit rook, ik heb ervan afgezien, ik onthoud mij van het roken.

Welnu, zo zegt Maria tegen de engel: ik onthoud mij van de omgang met een man, nu en voor altijd.

Waarschijnlijk hebben Jozef en Maria reeds voor de geboorte van Jezus tegenover elkaar de belofte van kuisheid en maagdelijkheid afgelegd, ook als ze straks toch wel zullen trouwen, maar dát dan ook alleen terwille van het hun toevertrouwde bijzondere Kind.

Tot zover de kapelaan in de treincoupé.

Ik moet zeggen, dat ik stom verbaasd was over deze roomse manier van bijbelverklaring. Het is moeilijk vechten tegen zoveel spitsvondigheid.

Aanvankelijk dacht ik nog aan een heel persoonlijke vondst van mijn reisgenoot. Maar later trof ik bij de toch voortreffelijke roomse exegeet prof. Keulers in feite precies dezelfde uitleg.

„Maria en Jozef hadden besloten elkaars maagdelijkheid te eerbiedigen. Waarom – dat weten we niet, dat is het geheim van Gods genade.”

Maria spreekt in de tegenwoordige tijd en die duidt een blijvende toestand aan, als gevolg van een eenmaal genomen besluit.

Nu, zulke bijbelverklaarders weten heel wat meer dan in de tekst staat!

Eeuwen lang is de Bijbel in de R.K. Kerk aan de „leken” onthouden, met het motief, dat alleen „geestelijken” met de Bijbel recht konden omgaan.

Zou het waar zijn?

En hiermee hebben deze „herinneringen” een einde. Misschien heeft een andere „Geert Raap” allang verzucht: Wat had die vader Jacob veel zonen!

De betekenis van de reformatorische beweging van de jaren '30 voor het Gereformeerde leven (2)

3) De reformatorische opleving een wonderlijke gave Gods

Tegen de beschreven geestelijke achtergrond dient o.i. de gave Gods, die de merkwaardige reformatorische beweging in de jaren '30 is geweest, worden gezien. Velen werden in die jaren geroepen met inzet van alles het gereformeerde leven alsnog af te brengen van de heilloze weg van de verwetenschappelijking van de Schrift, die het gehele leven zelfgenoegzaam maakte. Op veel plaatsen was in die jaren een zich vernieuwende prediking te horen, die niet over geloofswaarheden redeneerde maar uit de Schrift over Gods beloften sprak en deed horen dat de Here het gehele leven verlost van het verderf en wil kronen met barmhartigheid en goedertierenheid. Er was een begin van nieuw onderzoek van de betekenis van de Schrift voor het gehele leven. Op wijsgerig gebied werden radicale ontdekkingen gedaan, die de humanistische wetenschap in de kern raakten. Vermoeiende rechtzinnigheid begon plaats te maken voor aansprekende prediking.

Dat alles behoorde met veel menselijk gebrek tot de betekenis van de reformatorische beweging in de gereformeerde kerken, die vogels van zeer uiteenlopende pluimage, instelling en ontwikkeling tot nieuw leven wekte, maar veel anderen, binnen en buiten de gereformeerde kerken, niets zei. Zo gaat het vaak in de kerkgeschiedenis.

4) De tegenstand en de scheuring

Maar tegen dat streven kwam steeds sterkere kritiek van invloedrijke leerlingen van dr. Kuiper, zowel hoogleraren als predikanten. In de kerkelijke bladen ontwikkelde zich een toenemende strijd.

Ds G. Janssen heeft in zijn boek „De Feitelijke Toedracht”, '50, de ontwikkeling zorgvuldig beschreven, terwijl ds H. van Tongeren in zijn beknopte „Bewaard bevel”, '52, een aantal belangrijke punten overzichtelijk heeft samengevat.

In 1936 vroeg de classis Bolsward met wijsheid aan de komende generale synode te Amsterdam het kwaad van onbroederlijkheid in het polemiseren tegen te gaan *zodat de gezonde ontwikkeling en uitwisseling van gedachten voortgang kon hebben*. De synode van Amsterdam van 1936 besloot dat te doen, maar is vervolgens veel verder gegaan. Twee synodeleden stelden op eigen initiatief voor, hoewel alleen de kerken voor een synodale agenda hebben te zorgen, een commissie te benoemen met de opdracht over bepaalde vraagstukken, die zij reeds „geschillen” noemden, de volgende synode van advies te dienen. Met de behandeling van dit voorstel, dat de bevoegdheid van de synode ver te buiten ging, werd de ramspoeidige weg van

DOOR
A. KEIZER
'S-GRAVENHAGE

de kerkelijke procedures ingeslagen, die de vrije door de classis Bolsward genoemde gedachtenwisseling in de kerken onmogelijk zou maken en tot de grote scheur zou leiden.

Op 10 september 1936, bij de bespreking van het voorstel van de twee synodeleden, noemde prof. H. H. Kuiper de situatie in de kerken ernstiger dan in de dagen van Assen (1926), sprak over een revolutiegeest die alles wilde omkeren en van een beweging die de kerken vergiftigde. Prof. Hepp sprak dreigend over „leergeschillen”, hoewel geen enkele kerk daarvan had gerept en eindigde, de gemoederen zeer verontrustend, met het woord van Jezus: Ik heb enige weinige dingen tegen u, dat gij dwalingen toelaat.

De synode besloot een commissie te benoemen, die de opdracht kreeg de volgende synode van advies te dienen over een aantal met name genoemde onderwerpen. De niet eenzijdig samengestelde commissie bevatte o.a. de professoren Aalders, Greijdanus, Hepp, Schilder en Vollenhoven.

De procedure was echter op gang gebracht.

Vervolgens beschuldigde prof. Hepp, een van de acht commissieleden, in een brochurereeks „Dreigende Deformatie”, enige niet met name genoemde commissieleden van afwijking van de belijdenis. Prof. Greijdanus zag zich daardoor genoopt ont-heffing te vragen als lid van de commissie. De professoren Schilder en Vollenhoven zagen zich genoopt, vanwege de geschriften van prof. Hepp en het daartegen in de commissie niets doen van de andere commissieleden, afzonderlijk te rapporteren.

In augustus 1940 begon de synode van Sneek aan de behandeling van de zaak van de meningsverschillen. In mei 1940 was het geweld van de oorlog en vervolgens de bezetting over ons land gekomen. In het licht van de Schrift was dat gebeuren in ons volksbestaan evenzeer een gericht Gods als de Franse overheersing, die Groen van Prinsterer als zodanig zo profetisch had gedeut. Dit ingrijpen Gods in ons volksbestaan heeft de synode echter niet weerhouden zich te zetten tot een onderzoek van geschillen waar geen kerk om had gevraagd. De particuliere synoden van Noord-Holland en Gelderland hadden inmiddels de generale synode verzocht de zaak van de meningsverschillen van de agenda af te voeren. De generale synode verwierp het voorstel van de beide provinciale synoden. Daarna stagneerde door verschillende omstandigheden de behandeling enige tijd. Mei 1942 verzochten diverse classes en kerkeraden, vertegenwoordigende 2/3 van de leden van de Gereformeerde kerken, niet met de behandeling van de meningsverschillen door te gaan. Ook leden van de generale synode vroegen het.

Op 27 mei 1942 besloot de synode met een meerderheid van slechts vier stemmen onmiddellijk tot de behandeling over te gaan, *in geheime zitting*.

Prof. Greijdanus verklaarde om conscientieusredenen niet aan de verdere behandeling van de meningsverschillen te kunnen deelnemen. Prof. Schilder was door de oorlogsomstandigheden verhinderd aanwezig te zijn.

8 juni 1942 stelt de synode van Sneek, die zich zelf continueerde en verder te Utrecht verga-

derde, een viertal leerbeslissingen vast. Uit een Toelichting bleek dat Kuiperiaanse theorieën met synodaal gezag werden bekleed.

7 oktober 1942 besluit de synode dat kandidaten op de kerkelijke examens met de beslissingen dienen in te stemmen.

22 juni 1943 benoemt de nieuwe synode van Utrecht een commissie om haar te adviseren over de vele binnengekomen bezwaarschriften, met als praeadviseurs de professoren Groshede en J. Ridderbos.

2 september 1943 verschijnt het prae-advies van ruim 70 blz. van deze commissie.

Een voorstel de bezwaarden te horen wordt verworpen.

8 september 1943 komt het prae-advies in behandeling.

9 september 1943 worden de bezwaarschriften ongegrond verklaard en verworpen.

De Kuiperiaanse verbondstheorie was opnieuw gehonoreerd. In de kerken was echter de verwarring groot. In november schrijft de synode een zgn. ophelderende brief aan de kerken. Het leek een lichtpunt. Het bleek dat niet te zijn.

13 december 1943 stelde prof. Schilder schriftelijk aan de synode voor, niet om de leeruitspraken terug te nemen, maar op examens niet te binden en in rustiger tijden in de kerkelijke weg de zaak opnieuw te bespreken. Ds D. van Dijk deed in de synode dienovereenkomstig een voorstel, dat de eenheid had kunnen redden. Het maakte geen enkele kans, ook een compromis-voorstel van ds B. A. Bos niet.

De stroom van ingekomen stukken hield aan, er werd als het ware gesmeekt niet te binden. Niets baatte.

Waarom ook zou een synode wie Gods doen niets zegt en zich zelf maar weer continueert, rekening houden met mensen die tegen haar in willen gaan.

Inmiddels was 15 april 1944 ds W. G. F. van Herwijnen van Rilland-Bath geschorst vanwege het niet willen voorlezen van getuigenissen van deze synode.

2 juni 1944 werd cand. H. J. Schilder door de classis 's-Gravenhage als eerste kandidaat uit het ambt geweerd.

9 juli 1944 ontstaat in Breda de eerste vrijgemaakte kerk. Ds B.

Telder wordt als eerste predikant op 31 juli afgezet.

3 augustus 1944 wordt de zich niet conformerende prof. Schilder wegens openbare scheurmaking ontslagen als hoogleraar van de Theologische Hogeschool te Kampen en afgezet als emeritus-predikant van de gereformeerde kerk van Rotterdam-Delfshaven. Prof. Greijdanus wordt geschorst.

11 augustus 1944 leest prof. Schilder in de Lutherse kerk te 's-Gravenhage, in een vergadering van gereformeerde kerkleden, een Acte van Vrijmaking of Wederkeer voor.

Temidden van schorsingen en afzettingen volgen vele vrijmakingen.

De hongerwinter bracht vervolgens ons volk in levensgevaar. De Boze was er in geslaagd met behulp van ingewikkelde beslissingen over vertheologiseerde leerstukken, die veel gewone kerkleden niet eens uitelkaar konden houden, de kerken machteloos te maken en vervolgens te scheuren.

De hevigheid van deze worsteling is o.i. alleen te verstaan als wordt ingezien, dat temidden van alle strijd en verwarring de inzet was: *leven bij de Schrift* of bij menselijke theorie over de Schrift. Anders gezegd: wat zal met alle gebrek centraal staan: *Gods Woord zelf* of de *godsdienstige mens* met zijn theorieën.

Vrede in de maatschappij

§ 1. Inleiding

Vrijwel elke econoom frons (even dan wel langdurig) de wenkbrauwen wanneer hij/zij een boek in handen krijgt, dat over sociaal-economische vraagstukken gaat, maar dat door een ethicus geschreven is.

Wat moeten we nu weer voor fraais aanhoren, denkt vrijwel elke econoom in een dergelijke situatie; wat voor verstand heeft een ethicus van economie. Hij/zij herinnert zich dan meestal nog wel het boek „Ethiek van de inkomensverdeling” (1973) van prof. P. J. Roscam Abbing (dat veel kritiek heeft uitgelokt) en het vooroordeel is ontstaan: het zal wel weer niets wezen wat van enig belang is; veel ethisch geschreeuw, maar weinig bruikbare sociaal-economische wol. Echter, ethiek en economie zijn geen natuurlijke vijanden van elkaar. Ethiek dient een plaats te hebben in de economie en heeft dat ook altijd gehad; het zou niet best zijn wanneer dat anders was. Er bestaat per onderdeel van de economische studie (althans aan de VU), dat ethiek van het economische leven heet. De vader der economie, Adam Smith, was zelfs voor alles **moraal-filosof**.

Vanuit een zeker vooroordeel ben ik het boek „Vrede in de maatschappij” (1985) van prof. J. Douma, ethicus te Kampen, niettemin gaan lezen. Hij heeft het boek geschreven in opdracht van het Geref. Maatsch. Verbond, een vrijgemaakte werkgevers- en werknemersorganisatie. Binnen het GMV ontstond enige jaren geleden de behoefte aan een hernieuwde – vooral

DOOR
L. VAN KLINKEN
HAARLEM

ethisch-sociaal-economische – studie naar de op de Bijbel gefundeerde uitgangspunten voor sociale- en maatschappelijke vraagstukken, waarmee het

GMV bij het uitvoeren van het praktische werk dagelijks in aanraking komt.

„Vrede in de maatschappij” wil in deze behoefte voorzien; het wil een (gereformeerde) handreiking zijn voor sociale- en maatschappelijke vraagstukken, die cirkelen rond thema's als arbeid, eigendom en inkomen.

Een greep uit de onderwerpen: beroepskeuze, werkloosheid, arbeidsduurverkorting, al of niet recht op particuliere eigendom, beoordeling van inkomensverschillen, medezeggenschap, staking en ontwikkelingssamenwerking. Vanuit bijbels standpunt zijn gelijkheid en ongelijkheid onder de mensen even serieus te nemen – iets wat tot heel andere conclusies leidt dan er in het socialistisch- of liberalistisch denken getrokken worden. Verklaard wordt ook waarom vrede het sleutelwoord in een christelijk sociaal program kan zijn, al weet een christen, dat door sociale hervormingen geen heil staat op aarde tot stand komt, aldus lezen we op de omslag van het boek.

De studie van Douma is door een werkgroep van het GMV voorbereid. Deze werkgroep heeft een hoeveelheid studiemateriaal aangedragen, dat door Douma in het boek is samengebracht. Hij draagt voor het boek de (eind)-verantwoordelijkheid, lezen we in het voorwoord.

Ik ben dus (zoals het volgens mij ook behoort) begonnen mijn wenkbrauwen te fronsen, toen ik Douma's boek ter hand nam, maar dat was niet langdurig. Voor een ethicus heeft hij een redelijk goed boek geschreven over onderwerpen, waarover ook of in de eerste plaats in het vakgebied van de economie het nodige geschreven is en wordt. Hij blijkt redelijk op de hoogte te zijn van de economische problematiek, die bij de door hem behandelde onderwerpen aan de orde is; hij is niet gevallen in de valkuil van het ethicisme, waarin bijvoorbeeld Roscam Abbing terecht is gekomen, omdat deze ethicus het economisch aspect der werkelijkheid in zijn boek dermate verwaarloosd heeft, dat zelfs van een negatie van de economie moet worden gesproken.

Douma is een gereformeerd man en dat is de reden, dat hij in zijn boek eenzijdige, onwerkelijke of ideologische stellingname(s) heeft weten te vermijden. Hij is in staat gebleken zinnige dingen te zeggen over sociaal-economische (of maatschappelijke) vraagstukken, door hem „het sociale vraagstuk” genoemd. Naar mijn

Ergernis

Misschien was ik pas een jaartje dominee, toen ik preekte over de vraag van Johannes aan de Here Jezus: „Zijt Gij Degene die komen zou, of hebben wij een ander te verwachten”. Ik legde uit, dat Johannes niet twijfelde, maar zich ergerde. Ik deed niet verstandig met die preek. De gemeente liet zich door zo'n jonge dominee toch niet van haar standpunt afbrengen en die geschiedenis met Johannes de Doper was een geliefd verhaal, want men meende zich te kunnen herkennen in Johannes; met z'n twijfel.

Er waren in de gemeente nogal wat, die aan hun verkiezing twijfelden en zie, ook Johannes, zelfs Johannes, was een twijfelaar.

Zondag voor een week heb ik nog weer een dominee voor de radio die voorspelbare draai horen maken: Kent ook U die twijfel, luisteraar?

Ik denk dat andere mensen zich in Johannes mogen herkennen. De Joden, in de oorlog, in de vernietigingskampen. De Christenen, die gevangen zaten of zitten vanwege hun getuigenis.

Pastorale notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

Gaat God achteloos aan ons voorbij? Waarom worden wij niet bevrijd?

Dat het bij Johannes geen twijfel was, kan duidelijk zijn. Als ik eraan twijfel of iemand wel degene is voor wie hij zich uitgeeft, dan vraag ik hem daar niet over, want hij zal z'n bedrog volhouden. Johannes zou tot God gebeden hebben om een antwoord op zijn vraag. Als het tenminste twijfel was. De Here Jezus heeft trouwens naar aanleiding van Johannes' vraag nadrukkelijk ontkend dat Johannes twijfelde: hij is geen riet dat door de wind heen en weer bewogen wordt. En Jezus sluit het antwoord aan Johannes met een vermaning af: Zalig wie aan Mij niet geërgerd wordt. Dáár zat dus de fout. En dan zegt de traditionele exegese dat Johannes zich ergerde aan de

stijl van Jezus' optreden. Die is zo zachtmoedig, terwijl Johannes meer een man was van „de beuk erin”. Ook dat geloof ik niet. Johannes kende Jesaja 61; al voordat Jezus daar de vinger bijlegde. De Geest des Heren HEREN is op mij, om voor gevangenen vrijlating uit te roepen en voor gebondenen opening der gevangenis.

Nu dan. Het stáát er toch. Bènt U dat nu of moet ik maar naar een ander omkijken, zo vraagt Johannes zich geërgerd af. Blinden worden ziende, en wat is het voor U een kleine moeite om mij hieruit te halen; uit deze kerker. Soms bent U in de buurt. Ik verwacht U dan. Heer, ik ben Uw knecht, slaak Gij mijn banden.

Er komt een antwoord. Je moet je niet aan Mij ergeren, Johannes.

Ik weet niet hoe Johannes hierop gereageerd heeft. Misschien heeft hij korte tijd daarna, toen hij voetstappen hoorde op de trap en in de gang, gedacht: Daar is Hij! Voor gebondenen opening der gevangenis! Toen de deur eindelijk open was, bleek het de beul te zijn.

mening een ietwat verouderde term, maar dat daar gelaten.

§ 2. Vrede in een dubbele betekenis: De opdracht beeld van God te zijn

In de maatschappij dient volgens Douma vrede te zijn in een dubbele betekenis: vrede met God, die wij in Christus ontvangen, maar ook vrede met onze naaste, door hem sociale vrede genoemd. Voor een christen is alles aan de eerste vrede ondergeschikt. Als christenen dienen wij niet alleen naar de vrede met God te streven, maar ook naar de vrede met onze naaste, door hem ook wel maatschappelijke vrede of heel gewoon sociale gerechtigheid genoemd. Wat is vanuit bijbels standpunt sociale gerechtigheid, dat is het wat Douma met zijn boek wil aangeven. Geen eenvoudige opgave, dat is zeker. Met betrekking tot de genoemde onderwerpen wil hij dat dus aangeven. Hij doet dat op een wijze, die niet bij voorbaat het economisch aspect der werkelijkheid onder tafel veegt, verwaarloost. Zijn analyse is opgezet vanuit de opvatting dus, dat vrede in genoemde dubbele betekenis aanwezig moet zijn in de maatschappij en vandaaruit tracht hij ethische normen te formuleren voor ons handelen en denken in een reeks sociaal-economische vraagstukken.

De mens dient in de maatschappij dus naar vrede te streven. Wie is die mens? Douma sluit zich t.a.v. wie de mens is aan bij de bijbelse opvatting, dat de mens weliswaar naar Gods beeld geschapen is, maar dat na de zondeval er onderscheid gemaakt moet worden tussen de mensen wat het beeld Gods betreft. De mensen zijn na de zondeval niet alle meer fundamenteel gelijkwaardig want de mens, die zijn eigen zin doet, zonder dus op verantwoorde wijze zijn/haar goddelijke opdracht beeld van God te zijn te vervullen, is volgens Douma, geen beelddrager Gods. De mens heeft aan zijn/haar hoge afkomst te beantwoorden. Hij/zij heeft de opdracht echt beeld van God te zijn. Voor de bezinning op het sociale vraagstuk neemt hij zijn uitgangspunt in deze opdracht. Het is volgens hem dan ook niet juist over fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen te spreken, wat bijv. Roscam Abbing wel doet (en waarin deze is vastgelopen). Douma wil (en terecht volgens mij) liever spreken van gelijkheid en ongelijkheid van de mensen, die volgens hem beide even fundamenteel zijn. Volgens mij hebben gelijkheid en ongelijkheid echter niets met fundamenteel te maken; het zijn scheppingsgegevens; maar dat

schrijft Douma verderop ook. Gelijk zijn alle mensen hierin, dat allen van God de opdracht hebben gekregen beeld van God te zijn. De term fundamentele gelijkwaardigheid kan beter vermeden worden, er is in de praktijk niet mee te werken; de term roept alleen maar misverstanden op.

Zowel gelijkheid als ongelijkheid zijn dus volgens Douma in de schepping gegeven; vandaar dan ook, dat hij de egalisatie-opvattingen van Roscam Abbing (terecht) afwijst. Hij kan nu verder zinnige dingen zeggen, omdat hij zich daardoor het zicht op de werkelijkheid niet heeft ontnomen.

Aan het beeld van God zijn volgens Douma vier facetten actueel. De mens is geplaatst onder God, tussen mensen, in bepaalde verbanden en voor de opdracht als rentmeester de aarde in cultuur te brengen, welke opdracht na de zondeval is blijven bestaan. Vanuit zijn uitgangspunt dus beeld van God te zijn in de maatschappij, gaat Douma een confrontatie aan met het liberalisme, het socialisme en met opvattingen in christelijke kring. Het uitgangspunt echt beeld van God te zijn d.w.z. het streven naar vrede in genoemde dubbele betekenis in de maatschappij brengt met zich, dat steeds naar de Bijbel moet worden verwezen en vandaaruit argumenten moeten worden aangedragen. In heel wat sociaal-economische problemen is dat niet direkt te doen, zodat Douma ook vele heel gewoon praktische argumenten aanvoert om zijn standpunt te funderen (wat ik niet bezwaarlijk vind). Niet alleen de Schrift, maar ook de natuur is voor ons bron van kennis. Er zijn dingen, aldus de apostel Paulus in 1 Kor. 11:14, „die de natuur zelf ons leert”.

Omdat dit artikel anders te lang wordt, stip ik slechts een enkel probleem aan, dat Douma bespreekt.

Op blz. 29 van zijn boek schrijft hij over het liberale uitgangspunt, dat eigen vrijheid voorop stelt en alleen deze vrijheid wil inperken als ze die van anderen schaaft. Douma vindt dit te negatief geformuleerd. Onze vrijheidsbeleving moet juist op anderen gericht zijn in plaats van alleen maar door die anderen beperkt te worden in geval van botsing, schrijft hij. Dat moge ethisch waar zijn (en het is ethisch waar), maar hoe wil hij dat in de maatschappij bereiken? Door middel van wetgeving, zoals Roscam Abbing dat voorstaat? Dit is weer zo'n punt, waar de ethicus uitspraken doet, die juridisch of economisch (beter: maatschappelijk, voor de maatschappij als geheel) niet te ver-

wezenlijken zijn dan vrijwel alleen door middel van dwang, waar het verhaal van Roscam Abbing dan ook op uitloopt. Douma gaat zover niet. Ethisch redeneren en maatschappelijk redeneren zijn twee aparte min of meer gescheiden zaken, naar mijn mening. Dit is ook de reden waarom ethici en economen niet van elkaar houden: ze vinden elkaar's argumenten niet relevant n.l. Liberalen hebben voor het verschil in ethisch en maatschappelijk redeneren altijd heel goed oog gehad en nog. Douma maakt zich met genoemde uitspraak zwak voor mogelijke aanvallen van Roscam Abbing, die zover gaat, dat hij het individu een egoïst noemt indien deze niet de gemeenschap (de anderen dus) wil dienen op een door de gemeenschap vastgestelde wijze. Van het standpunt van Roscam Abbing hebben we in ons land al genoeg sociaal-economische ellende ondervonden. Men kan er de meest verschrikkelijke dingen mee uithalen, hetgeen in bijv. Rusland ook gebeurt. Nu wil Douma geen dwang, zoals genoemd, maar hij kiest voor de norm van overreding. In een geseculariseerde samenleving welhaast een onmogelijke opgave.

§ 3. Rechtvaardige en onrechtvaardige inkomens

Bij het lezen van de blz. 142 t/m 145 over rechtvaardige en onrechtvaardige inkomens gingen mijn wenkbrauwen nog het meest te keer. „Ieder het zijne” moet volgens Douma aangevuld worden met „Samen het onze”. Prachtig is dat, maar zelfs een liberaal zal dat onderschrijven. Ook een aanhanger van de markteconomie neemt deze uitspraak voor zijn rekening. Maar wat doe je er in de praktijk mee? Douma doet er het volgende mee. De één mag volgens hem best een beter inkomen hebben dan de ander, indien dat maar tot voordeel strekt van de gemeenschap, met name van behoeftige mensen en instellingen. Dit standpunt is dat van de bekende John Rawls in diens boek „A Theory of Justice”, London, 1973. In een moderne samenleving dienen volgens Douma minimum-lonen en uitkeringen gegarandeerd te zijn, waarbij de hoogte ervan kan variëren samenhangend met de economische situatie. (Grote) inkomensverschillen mogen er volgens Douma dus alleen zijn, indien deze de zwakken in de samenleving ten goede komen. Een pracht theorie (van Rawls dus), maar hoe wil hij dat in de praktijk meten? Welke inkomensverschillen komen allen wel ten goede en welke niet? In de praktijk is dat zo goed als niet te bepalen.

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

Er wordt ook wel gesteld, dat alle inkomensverschillen een economische achtergrond hebben en dat een andere inkomensverdeling dan de inkomensverdeling, die de markt tot stand brengt de grootte van de nationale koek (het nationaal inkomen) negatief beïnvloedt.

Ook op dat standpunt valt overigens wel af te dingen.

Verschillen in sexe en nationaliteit mogen volgens Douma niet tot inkomensverschillen leiden, evenmin als verschillen in traditie en macht. Waarom niet, vraag ik mij af. Stelt U zich eens voor een kousenfabriek ergens in Nederland. Er is bij de fabriek veel vraag naar vrouwelijke personeelsleden. Mannen wonen er in de wijde omgeving van de fabriek genoeg, maar niet genoeg vrouwen. Wat zal er met de lonen van de vrouwen bij deze fabriek gebeuren? De prijs van de arbeidskracht van vrouwen zal stijgen, wellicht tot zelfs boven die van mannen in overigens gelijksoortige functies. Is dit onrechtvaardig? Natuurlijk niet. In Douma's boek vind ik niets over de wet van vraag en aanbod, ook niets over het feit, dat inkomensvorming prijsvorming is van menselijke arbeidskracht. En prijsvorming heeft te maken met schaarste. Daarmee is natuurlijk niet alles gezegd, maar daar hebben we wel van uit te gaan. Simultaan daarbij komt de ethiek, maar ethiek en economie moeten we niet tegen elkaar uitspelen. Ik zal niet beweren, dat Douma dat doet, maar wel, dat men niet over inkomensvorming kan schrijven zonder eerst na te gaan welke betekenis de wet van vraag en aanbod in de economie heeft. We zijn weliswaar niet aan deze wet overgeleverd, maar deze wet vervult wel een belangrijke sturende en selecterende functie in het economisch leven. Men kan m.b.t. de werking wel allerlei zgn. ethische beperkingen aanleggen, maar werkt deze dan nog wel? Echte ethiek houdt

rekening met het eigene van het vakgebied, waarbinnen deze zich beweegt. Ik beweer niet, dat Douma met het eigene van de economie geen rekening houdt, maar naar mijn mening niet voldoende. En dat komt, omdat hij van professie geen econoom is. Ethici hebben geen gemakkelijk baan, wanneer men leest waar zij zich allemaal mee bezig houden. Naar mijn mening dient een ethicus zich tot één vakgebied te beperken en van dat vakgebied zeer veel en zeer grondig kennis te hebben, wil hij/zij zich met het ethisch aspect in dat vakgebied bezighouden en over publiceren. Nogmaals, de ethiek is direct verbonden met het eigene van het vak, waarop men zich heeft toegelegd. Zo zijn voor de vorm van economische ordening markteconomie geheten ook ethische argumenten aan te voeren; de markteconomie heeft ook een ethische

grondslag – mensen worden verantwoordelijk gesteld voor hun eigen doen en laten – een economie werkt het beste, wanneer de Overheid de mensen de dingen zoveel mogelijk zelf laat doen – deze beantwoordt het meest aan de menselijke natuur eigen belangen na te streven, binnen zekere grenzende ethiek is hier direct verbonden met het sociaal-economisch proces, zoals dat zich in de praktijk voordoe.

Heel wat „ethisch” bedoelde maatregelen blijken in de praktijk erger te zijn dan de kwaal. Douma heeft daarvoor ook wel weer oog, wanneer hij schrijft, dat er veel zaken zijn, die weliswaar politiek-juridisch niet te remmen zijn of afgeremd moeten worden, terwijl ze daarom ethisch nog wel bedenkelijk zijn. Ethisch zou in de vorige zin ook tussen haakjes geplaatst moeten worden, omdat het ook wel eens

geen echte ethiek zou kunnen zijn in wat Douma bedoelt in deze zin.

§ 4. Enkele slotopmerkingen

Op de blz. 90 t/m 93 schrijft Douma over de „vreemdeling en de bijwoner” in ons land. Voor de onder Israël wonende vreemdeling gold, dat hij zou zijn als een „onder u geboren Israëliet”. Men moest hem liefhebben, omdat men ook zelf vreemdeling was geweest in Egypte. (Ex. 22 : 21, Lev. 19 : 34). Hetzelfde recht moest gelden voor Israëliet en vreemdeling (Lev. 24 : 22). De zwakke positie van laatstgenoemde, die hij gemeen had met de weduwe en de wees, accentueerde dit recht. (Deut. 1 : 11 en 27 : 19). Het is duidelijk, schrijft Douma, dat we niet zomaar een is-teken kunnen zetten tussen de positie van de vreemdeling destijds en

de buitenlandse werknemer nu. Toch ligt het volgens hem in de lijn van het bovenstaande wanneer ook wij ons inspannen aan de vreemdeling in ons midden een tehuis te bieden. Dat moge allemaal waar zijn en het is waar, maar betekent dat, dat wij met elk vreemdelingenbeleid akkoord moeten gaan?

Ook dat vreemdelingenbeleid, dat er op uit is zoveel mogelijk vreemdelingen te importeren. Voor een dergelijk beleid is naar mijn mening geen steun te vinden in de Bijbel; de Bijbel zegt dat n.l. nergens.

Douma laat dit vraagstuk liggen; hij schrijft alleen maar, dat we de vreemdelingen gelijk moeten behandelen als de eigen mensen, maar wie zal dat bestrijden? Vreemdelingen worden in onze samenleving een probleem, wanneer met behulp van een (te) optimistische bevolkingspolitiek zoveel mogelijk ervan in ons land worden toegelaten, ongeacht de actuele economische situatie. Overigens is het nog de vraag of wij alle vreemdelingen een **blijvend** tehuis in ons land moeten bieden: dat hangt o.a. af van de afspraken, die met de vreemdelingen gemaakt zijn.

In deze boekbespreking heb ik slechts op een enkel probleem in het boek van Douma kritiek geuit. Er is nog wel meer kritiek uit te brengen. Dit betekent echter niet, dat Douma geen goed boek geschreven heeft.

Over onderwerpen als arbeid, eigendom, sociale verhoudingen, het renteverbod van vroeger (dat volgens hem in onze samenleving terecht uit de tijd is), het basisinkomen, arbeidstijdverkortening en de verzorgingsstaat, schrijft hij goede dingen. Een en ander zou hier en daar beter economisch onderbouwd kunnen worden, dat wel.

Nu beweer ik niet, dat voor elke ethische uitspraak in economische aangelegenheden een grondige kennis van de economie nodig is.

Zo zijn er situaties, die duidelijk onchristelijk, duidelijk in strijd met de bijbelse ethiek zijn, die iedereen kan vaststellen. Zo kwam het circa een halve eeuw geleden in de Haarlemmermeer (en ook wel elders, denk ik) nog voor, dat een boer des zaterdags na 18.00 uur zijn arbeiders nog een vol uur liet wachten voor hij deze het loon uitbetaalde. Deze arbeiders werkten zes dagen per week van de vroege morgen tot ver in de avond meestal. Des zaterdags „mochten” deze mensen om 18.00 uur met de arbeid stoppen, maar stonden daarna dus nog een uur op het loon te wachten. Sommige boeren deden dat wel om hun macht te tonen. Ik denk, dat Douma soortgelijke situaties ook wel

In Israël: Joppe en Samaria

Als je vanuit Tel-Aviv naar het Noorden rijdt kom je al gauw in Herzlia, een plaats die is gesticht in 1924 en is genoemd naar de journalist Theodor Herzl. De man is van grote betekenis geweest voor de zionistische beweging, die voor het grootste deel op godsdienstige gronden een joodse staat wilde vestigen in Palestina. Ik noem dit even, omdat het meteen duidelijk maakt dat Israël een jonge staat is. Een stad die in 1924 werd gesticht, dat is pas ruim 60 jaar geleden. In ons land komen dergelijke jonge steden bijna alleen voor in de polders van de vroegere Zuiderzee. In Israël zijn echter heel veel jonge steden. Ook Tel-Aviv is pas na 1920 tot ontwikkeling gekomen. Voordat je Tel-Aviv naar het Noorden verlaat loont het de moeite om naar Jaffa (Joppe) te gaan. Tel-Aviv is tegen Jaffa aangebouwd. In de bijbel lezen we over deze plaats. Het klooster van St. Petrus op de heuvel herinnert aan de bezoeken die Petrus aan deze plaats bracht. In Hand. 9 : 36 e.v. lezen we over zijn bezoek waarbij hij Tabitha opwekte. Petrus logeerde toen bij de leerlooier Simon. Het verhaal uit Hand. 10 is bekend. Petrus is op het dak van het huis als hij allerlei dieren ziet, terwijl er gezegd wordt: „Sta op, slacht en eet”. Het huis van Simon lag vlak bij de zee (Hand. 10 : 6). Er zijn gidsen die, je het huis van Simon aanwijzen, vlakbij een kleine moskee. Maar daar moet je je maar niet te veel van aantrekken. Ook in het Oude Testament wordt al over Jaffa gesproken.

Terloops...

DOOR
P. C. VAN WIJK
ZALTBOMMEL

Jona vond in Jaffa een schip om naar Tarsis te varen en Salomo kreeg van de koning van Tyrus bomen van de Libanon, die naar Jaffa werden gevoerd en vandaar naar Jeruzalem werden gebracht.

Jaffa is in de geschiedenis steeds een belangrijke plaats geweest, o.a. in de tijd van de Romeinen. Begin van deze eeuw woonden in de plaats vrijwel uitsluitend Arabieren, maar na de tweede wereldoorlog vestigden zich steeds meer joden in de stad. In mei 1948 werd de plaats door de joden op de Arabieren overgedragen. Een gedenksteen herinnert hieraan. Verwezen wordt naar 2 Sam. 1 : 23: „Zij waren sneller dan arenden, sterker dan leeuwen”.

Naar Samaria

Als je bij Netanya de kustweg verlaat en het binnenland ingaat, zie je direct verschil. Je komt in een ander landschap en ontdekt dat het leven in het binnenland minder modern is dan aan de moderne kustweg. Het Arabische dorp Sebastia ligt op de ruïnes van het oude Samaria.

Over Samaria lezen we heel wat in de bijbel. Omri bouwde Samaria (1 Kon. 16 : 21-28). Hij noemde de stad naar Semer, de eigenaar van de berg. Omri's

zoon Achab versterkte de stad en liet er een tempel van Baäl bouwen. In Samaria stond Elia tegenover Achab en Izebel. Amos profeteerde tegen de vrouwen van Samaria (hoofdstuk 4) en Jeremia verteld over de wijngaarden op de bergen van Samaria (31 : 5). Uit het Nieuwe Testament weten we van het gesprek van Jezus met de Samaritaanse vrouw. Om nog een voorbeeld te noemen: Filippus preekte in Samaria (Hand. 8 : 4 e.v.) en ontmoette daar Simon de tovenaer.

Herinneringen genoeg dus als je loopt tussen de overblijfselen van de oude stad. Samaria van het Oude Testament werd 700 jaar voor Christus verwoest en Herodes bouwde 35 jaar voor Christus een nieuwe stad op de ruïnes. Hij noemde de plaats Sebastia naar keizer Augustus (Augustus is in het grieks Sebastos).

Er zijn hier heel veel opgravingen verricht. De ruïnes van een Romeinse kerk uit de derde eeuw zijn heel duidelijk, terwijl zelfs een stuk van de oude stadsmuur uit de tijd van Achab is blootgelegd. Ook delen van het oude paleis zijn onder de stenen vandaan gekomen. Vlakbij zijn ook restanten van een oude christelijke kerk gevonden. Omdat iedere plaats nu eenmaal iets moet hebben om mee voor de dag te komen wordt verteld dat Johannes de Doper in Samaria zou zijn onthoofd.

Samaria was een sterke plaats en lag veilig op de berg. Amos waarschuwt de zorgelozen op Sion en die zich veilig voelen op de berg van Samaria Amos 6 : 1-14).

kent dan wel van gehoord heeft in het Groningerland.

Sociale vrede is dan duidelijk afwezig, dat is zonneklaar. Het is ook maar goed, dat er arbeidswetgeving gekomen is om aan deze sociale ongerechtigheid een eind te maken. Wetgeving, die dan wel marktconform moet zijn, d.w.z. het prijs- en marktmechanisme niet uitschakelt.

Douma heeft een duidelijke manier van schrijven. Het boek is zeker aan te bevelen aan mensen, die iets meer van economische ethiek willen weten.

Vrede in de maatschappij.
Uitg. GMV, postbus 547,
8000 AM Zwolle, tel. 038-
218649.

1985. Prijs f 21,50 (excl. portokosten).

Persschouw

Gemeenzaam met het heilige

Op de in de januarimaand gehouden predikantenkonferentie van de gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde kerk sprak dr. A. van Brummelen uit Huizen (N.-H.) over bovengenoemd onderwerp. „De Waarheidsvriend” geeft van deze lezing enkele belangrijke punten weer. Wij citeren:

„Teleurstelling geeft ook vaak het gebrek aan geestelijk gehalte in de gemeente. Verder moet de dominee altijd voor anderen preken. Het gevaar is er om dan bij teleurstellingen het eens-goed-te-zeggen. Verder is er het gevaar van alles voor het voetlicht doen, zodat men op effect uit is. Ook kan er sprake zijn van een zekere schizofrenie, een tweeslachtigheid als het gaat om woorden en daden, een gespletenheid tussen ambt en persoon. En tenslotte is er het gevaar van de sleur, de dode gewoonte, de machinerie, de vanzelfsprekendheid der dingen, wat in bepaalde gevallen zelfs kan leiden tot een zekere verhar-

ding.... Als een prediker de wil Gods op zichzelf laat inwerken zinkt ook het gevaar weg van het steeds anderen te moeten preken. En de schizofrenie maakt door de eenheid met Christus plaats voor een heerlijke eenheid. Dr. v. Brummelen sloot af met te zeggen: „Het is niet de kunst de kerk door te vliegen, hier en daar, tal van vergaderingen bij te wonen waar de koffie het enige vocht is. Neen, het vraagt zielekracht het eenvoudige stille werk te doen. Stipt en trouw. Met het horloge aan de pols. Geofend in zelftucht. Op de plaats waar God ons stelt.” Ook al moet vandaag een dominee wel eens langer in een gemeente dienen - door het beperkt aantal vacatures - dan vroeger wel eens het geval was.”

Hier worden goede opmerkingen gemaakt waarmee iedere pastor in de gemeente zijn winst kan doen. We hebben er niets aan bij de pakken te gaan neerzitten en elkaar en onszelf te beklagen als het ambtelijk werk soms onnoemelijk zwaar op ons drukt. We mogen de kracht putten uit Hem, die de Bron van troost en licht is. Daarbij moet je wel op de tijd letten. **Oeverloze gesprekken** stichten niet. Maar aan de andere kant moeten we ook niet krampachtig arbeiden vanwege gebrek aan tijd. Dan komt het bezoek en het effect van het bezoek, dat wij beogen, bij voorbaat in de knel. Het is belangrijker de tijd bij te houden zoals Gods wereldklok die aangeeft. **Tijdloze gesprekken** met gemeenteleden zijn geestdodend. Alleen maar kletsen over koetjes en kalfjes zet geen zoden aan de dijk voor het Koninkrijk Gods. Het kan ter inleiding van het pastoraal gesprek een functie hebben, maar daarin mag het gesprek absoluut niet opgaan. Het gaat erom de gemeente te stimuleren in het geloofsvertrouwen op Gods beloften voor nu en straks te leven. Toen in 1942 ds. S. G. de Graaf, destijds predikant in Amsterdam-Centrum, ds. P. Visser in zijn eerste gemeente te Vijfhuizen in het ambt bevestigde preekte hij over Johannes 1:1. Hij zei toen in het begin van zijn preek het volgende: „Een goede aanleg van de dienaar des Woord, gawe voor de ambtelijke bediening, aanvankelijke aansluiting tussen u en hem, dat alles biedt geen waarborg voor een zegen, welke van zijn bediening zal uitgaan. Al zouden alle gegevens niet anders dan gunstig lijken, dan nog blijft deze zegen in de hand des Heren besloten en moeten wij die zegen in gebed zoeken. Er zal voor de toekomst heel veel van afhangen, of er contact is tussen de gemeente van Vijfhuizen en de Here.” Vooral die laatste zin vraagt onze intense aandacht! Het kan dus gebeuren, dat er geen contact is tussen een plaatselijke ge-

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50 per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of f 95,— per luchtpost.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Hoenderkopershoek 8,
3981 TE Bunnik.
Tel. 03405-61447.

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.

EVANGELISCHE ALLIANTIE

Gezamenlijke verklaring van evangelischen en reformatorischen

Honderdtwintig deelnemers uit evangelische en reformatorische kring op 13 en 14 januari 1986 in conferentie, georganiseerd door de Evangelische Alliantie te Dalfsen bijeen, stellen met grote dankbaarheid vast, dat bij evangelischen en reformatorischen een grotere bereidheid is om elkaar te ontmoeten en naar elkaar te luisteren en verklaren:

- ☆ dat wij elkaar in het verre en recente verleden te vaak hebben genegeerd, bekritiseerd en veronachtzaamd, zich verootmoedigen en dit als schuld belijden;
- ☆ dat wij door deze houding de volle rijkdom van de verkondiging van het Evangelie ernstig in de weg hebben gestaan;
- ☆ dat wij mede onvoldoende gebruik hebben gemaakt van elkaars gaven en inzichten, terwijl wij op fundamentele aspecten van het christelijk geloof en leven met elkaar overeenstemmen, als bijvoorbeeld:
 - a. onvoorwaardelijke en persoonlijke aanvaarding van het heil in Christus, geopenbaard in de Heilige Schrift;
 - b. de erkenning van de noodzaak van het werk van de Heilige Geest in de enkeling en de gemeenschap;
 - c. de gehoorzaamheid aan de missionaire opdracht van de gemeente, die ook dient uit te komen in de verantwoordelijkheid voor gerechtigheid in de samenleving en zorg voor Gods schepping;
- ☆ dat wij ons voornemen om op een nieuwe wijze met elkaar om te gaan in liefde en respect, tot wederzijdse verrijking en in een houding, waarin de gezindheid van Christus meer tot uiting kan komen, ondermeer: in het zoeken van onderlinge contacten van allerlei aard op zowel plaatselijk, regionaal als landelijk niveau;
- ☆ dat wij ons voornemen (samen) te bidden voor een reveil en een reformatie van de kerken en de plaatselijke gemeenten, opdat „de wereld gelove” (Joh. 17 : 21).

meente en de Here. In hoeverre is de kerk dan nog kerk? Hier is de diepste dimensie van het kerk-zijn in deze wereld aangeboord. Elke Woordverkondiging dient erop gericht te zijn de mensen te activeren tot het zoeken van het contact met de Here, dat contact te oefenen en te onderhouden. Dan gaat de kerk leven, leven voor Gods aangezicht. Op zondag en door de week. Want de rijke prediking van het allesomvattende evangelie van Christus werkt vanuit de zondagse erediensten naar de alledaagse praktijk van de werkweek toe. Geloof en gebed zijn de twee vleugels, die het contact met de Here als almachtige God dragen. Ook daarin zal de pastor een voorbeeld der kudde dienen te zijn! Maar dat alles ontslaat de gemeente zelf nimmer van haar plicht zich terdege bewust te zijn van haar omvangrijke taak als volk van Gods Verbond in deze boze wereld. Contact, vertikaal met God en horizontaal met de mede-gelovigen, dat is beheersend voor het waarachtig kerk-zijn óók in deze fase van de wereldgeschiedenis. Daarom besluit ik met een andere zin uit de aangehaalde preek over Johannes 1:1: „Ge zijt allen slechts voor één ding in de wieg gelegd, en geheel uw levensgang heeft slechts één doel: dat ge de gemeenschap Gods vinden zoudt”.

O. Mooiweer, Enschede

Boekbespreking

„Wat wij geloven” — Discussie-interviews vanuit de gereformeerde gezindte door Rik Valkenburg. Uitgave van Kool B.V. te Veenendaal. 280 pag. Prijs: f 29,75.

Het is een goede zaak zich in deze forse bundel enige tijd te verdiepen. Al zijn verschillende destijds geïnterviewden al overleden, je krijgt een behoorlijk beeld van hun denken zoals die bepalend was en bepalend is voor velen in de zogeheten gereformeerde gezindte. Het zijn markante figuren, die achtereenvolgens aan het woord komen. Onder hen bevinden zich Dorsman en Exalto, Van Haaren en Kamphuis, Mallan en J. Overduin, Veenhof en Vergunst en nog verschillende andere predikanten, die alle hun mening over ettelijke zaken naar aanleiding van soms al te indringende vragen van Valkenburg spuien. Dat betekent helaas niet, dat de problematiek, die in sommige discussies wordt aangesneden, vandaag voor ons nog aktueel genoemd kan worden. Maar met veel van wat te berde gebracht wordt kunnen wij allen onze winst doen. Het meest interessant heb ik de betogen van J. Overduin, J. Kamphuis en C. Veenhof gevonden. Wanneer J. Overduin ingaat op de vraag of de kerk haar tijd heeft gehad, antwoordt hij o.a.: „Bedoelt men een bepaalde vorm van kerk-zijn, dan kunt u dat cadeau krijgen. Wat nooit zijn tijd zal hebben gehad, is de Persoon en de Boodschap van Christus. Waarom? Omdat het Evangelie geen zaak is van een bepaalde tijd, een bepaalde provincie, een bepaalde cultuur, maar voor alle tijden, plaatsen en mensen. Eenvoudig, omdat Gods Boodschap in Christus het diepste van de relatie, Godmens, mens-mens, mens-wereld raakt. Dat wil helaas niet zeggen, dat ieder, die zich christen noemt, dit ook beleefd in geloof, hoop en liefde. Maar het is de moeite waard je leven daarvoor in te zetten. Ik geloof niet in Christenen, maar in Christus en in Christenen, voorzover Christus in hen een gestalte krijgt.” (p. 208). Op de vraag: Degenen, die het dichtst bij elkaar staan, staan vaak het felst tegenover elkaar? antwoordt J. Kamphuis: „Bij Zwolle gaat de spoorweg van Leeuwarden en Groningen uit elkaar en dan ben je in Zwolle nog heel dicht bij elkaar. Daarna wijkt de weg, dat gaat automatisch, er worden wissels gelegd en daarmee is het klaar. Het gaat in het menselijk leven vaak zo, dat met de mensen bij wie je het dichtst staat de meningsverschillen komen en juist omdat je dan dicht bij elkaar staat kom je vaak scherp tegenover elkaar te staan, met alle persoonlijke moeilijkheden, die dat meebrengt.” (p. 121).

Aan C. Veenhof werd o.a. de vraag gesteld: U bent er niet op uit, dat u persoonlijk recht wordt gedaan? — „Nee, helemaal niet. Een schorsing in je ambt als je het dominee-mogelijk zijn als een rijk geschenk in een genadevolle opdracht van God beleefd is een verschikkelijk ding. Wat dat is kan alleen iemand beseffen, die dat moest doorleven. Maar ik kan zeggen, dat ik, voor zover ik mij bewust ben, geen wrok, bitterheid of rancune koester jegens de kerken en mensen, die in 1944 schorsten en uitstootten. Maar ik zoek ook „mijn recht” niet. Wat is dat trouwens? Ik vind het alleen maar zeer triest, dat het gebeurd is. En ik vrees dat kerken, die dergelijke manipulaties aandurven, de zegen des Heren verspelen. Er staat in de Bijbel ook één en ander over het aanraken van Gods oogappel.” (p. 233). Zo hebben wij Veenhof gekend en zo blijft hij in onze dankbare herinnering voortleven als iemand, die van binnenuit in zijn leven wist, dat de balans van het lijden doorslaat naar de komende heerlijkheid. Er zou nog heel wat te citeren zijn, maar wij willen het hierbij laten. Het boek ziet er keurig verzorgd uit al is het niet vrij van drukfouten. Wie zich breder wil oriënteren aanzien van wat er leefde en leeft in de kring van het rechtse deel van kerkelijk Nederland kan hier terecht!

O. Mooiweer, Enschede

Redactie ontving

Dr H. Jagersma, Geschiedenis van Israël, deel 2, van Alexander de Grote tot Bar Kochba; 255 blz., f 39,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Drs Henk Fonteyn, Waarom? Hardop gestelde vragen over God en het lijden. 48 blz., f 9,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr J. P. Versteeg, Kijk op de kerk; De structuur van de gemeente volgens het Nieuwe Testament. 52 blz., f 10,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr W. Aalders, Een correctie op de tijd: Terugblik op mijn weg door de kerk. 64 blz., f 14,90; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Annelies Bouwman-Meeuwse, Werken met groepen in de catechese; Werkplaats Catechese, 61 blz., f 12,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Handboek van het christelijk geloof, eindred. Robin Keeley; Ned. bewerking drs J. Kleisen; 480 blz., f 49,50; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

M. Koffeman-Zijl, Ik ken de bron; 48 blz., f 9,25; gedichten; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Kerknieuws

Regio Noord

De vergadering van de Ned. Geref. Kerk, regio Noord, gehouden op 13 januari 1986 te Haren was onder meer gewijd aan het overlijden van ds Jongeling, emeritus predikant van Apeldoorn en lid van de gemeente Groningen en voorts aan het examen van kandidaat J. B. M. Storms.

Broeder Storms leest Matth. 22:1-14 en 1 Joh. 2:28-3:3 en houdt zijn preekvoorstel over 1 Joh. 2:28 „Hoe zou onze reactie zijn, wanneer onze Here Jezus Christus nu, op dit moment, terug zou komen?” Dat is de vraag waarmee hij deze opent.

Hoe klaar staan wij en hoe bereid zijn wij daartoe?

Hoe gaan we met onze verlossing en het gerechtvaardigd zijn in Christus om?

Dat zijn enkele hoofdlijnen uit zijn betoog.

Na het preekvoorstel worden broeder Storms hierover vragen gesteld. Daarna over de uitleg van het O.T. (Deut. 9) en het N.T. (Ef. 2:11-22) over de inhoud van de Heilige Schrift, de Geloofsleer, de kerkgeschiedenis, het kerkrecht en de ambtelijke vakken.

Alle afgevaardigden zijn het erover eens, dat broeder Storms, als kandidaat voor het ambt van predikant, met vreugde kan worden toegelaten.

Stichting EvTA (Evangelische Toerusting Afrika)

Drs D. A. Westerkamp, vanwege de Stichting EvTA werkzaam in Oeganda, is met verlof in Nederland. Graag zal hij in de komende maanden in onze kerken voorgaan in de dienst des Woords.

Zijn adres is: Burg. Verburghweg 8, 8024 HR Eck en Wiel, tel. 03449-2910.

Ned. Geref. Kerk van Bilt-hoven

Het penningmeesterschap der kerk berust thans bij: W. Dekker, Andreas Foxlaan 41, 3734 GA Den Dolder. Postgirorekening: 4201488 of ABN te Bilt-hoven rekeningnr. 55.24.27.101. Giro ABN is: 162260.

Uit breder kring

Dia-avonden met Katie McKinnon

Eind april a.s. komt de verpleegster Katie McKinnon, die in Kenia werkt voor de Stichting Redt een Kind, naar Nederland. Zij is bereid om op 2 of 3 dia-avonden te vertellen over haar werk.

Gemeenten of comité's van de Stichting, die belangstelling hebben voor het organiseren van zo'n avond, wordt verzocht zich in verbinding te stellen met het secretariaat van de Stichting: 03443-2079, mevr. Rookmaaker.

Stichting Redt een Kind, dr Guépinlaan 23, 4032 NH Ommeren.

DRUKWERK

Keuze uit meer dan
1000
geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten

Bij geboorte en huwelijk ontvangt u een felicitatiepakket.

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist
03404-22452 (sinds 1901)

Opbouw-uitgaven

Sinds enige tijd is de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente”, tweede druk, uitverkocht. Inmiddels is de derde druk gereed gekomen, zodat de brochure weer verkrijgbaar is. Ook zijn nog leverbaar: ds M. R. v. d. Berg, Jeremia, en drs P. J. van Kampen. Anthroposofie.

Voor het bestellen van deze uitgaven kunt u gebruik maken van onderstaande antwoordstrook.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

..... ex. „De plaats van de vrouw in de gemeente” à f 4,50.

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.

..... ex. Drs. P. J. van Kampen, Anthroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten.

De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.